

med čistimi liričnimi zasnutki, ki se jim pozna, da jim je oče spontana resonanca slikarjeve notranjosti, poskusi iz volje izvirajočih zgradb, a za enkrat jih močnejši interes za svetlobne probleme zamori. S preselitvijo na Holandsko se izpremeni pokrajina v bistvu in slikar ne more preko predmeta, ki se v rezkojasnem zraku nudi očesu v polni snovnosti. Tehnični način je v Jamovih holandskih pokrajinah neoporečen, manjka jim pa toplina čistega veselja in artistični problem prevladuje v teoretičnih svojstvih. Trezna poteza dela iz pesnika nezanimivega prozajika. A ravno v tem razpoloženju je nastala ona hrepenenja polna «Veja nad vodo», ki dá slutiti zamišljenost njenega mojstra. Sveža skica «Zime» v barvni enostavnosti že riše pot bodočnosti. Jama je v Ljubljani zopet doma. Intuitivno pogrezanje v domačo pokrajino je posvečalo mladost, kot resen mož je z razumom okušal lepoto in z instinktom ustvarjal. Negotovost v kompozicijah (razne vedute iz Ljubljane itd.) je znamenje začetne zmedenosti, ki je zapeljala nekdanjega ilustratorja na nevajeno polje snovne zgradbe; a kakor hitro se prepusti občutku, mu disciplinirana roka ustvari intimno umetnino. Med nje je treba šteti «Zimsko Ljubljano» in «Pogled iz Tivolija». Enostavno ravno polje, gora v sinjini — to so predmeti Jamovega razmaha, ki je danes brez mladostne erotike, pa vkljub suhemu razumu malokdaj profesorski.

Zuboreči potoček Jamovega umetniškega življenja se je prelil v majhno gorsko jezero, ki v prelestni gladini zrcali svojo okolico, včasih — v jasnih nočeh — pa tudi skrivnostne zvezde.

Kot Jamov delavniški sosed je razstavil Ivan Zajec med slikarjevimi deli tudi par plastik. Prijetna svežost konvencionalnih kiparskih zasnutkov v glini je poražena v marmorju. Bukolična skupina in gola vila sta po revnosti koncepcije in neznanju rokodelstva odličen znak hudega nerazumevanja plastike. Ivanu Zajcu manjka za ustvarjanje ne samo krepak odnošaj k svetu in jasen življenski občutek, ampak tudi čut za snov in izobražanje materiala. Zadnji dve desetletji sta pri nas zavrgli rokodelstvo in danes shaja celo mojster Prešernovega spomenika brez njega. Da pa umetnik v taki dobi občuti potrebo ročne izobrazbe, mora imeti predvsem umetniško občutljivo notranjost. F. Mesesnel.

Simon Gregorčič med Italijani. V 6. številki II. letnika rimskega mesečnika «La Cultura»* je objavil Aurelio Palmieri pod naslovom «Il poeta sloveno dell'Isonzo Simone Gregorčič» članek o našem goriškem pevcu. Takoj uvodoma ugotavlja pisec, da ni naloga revije, preiskati politične težnje Slovencev, zajetih v današnje meje Italije, ampak dolžnost njena bodi poglobitev v slovensko duševnost, kakor se kaže v slovenskih literarnih in kulturnih težnjah. Potem piše doslovno: «Italijani smo doslej zanemarjali proučevanje slovanskih literatur. Potrebno je, da tega ne zanemarjamo več. Slovenska kultura, tudi ona radi političnih predsodkov nam sovražna, mora vzbuditi našo pozornost. Širjenje našega jezika in literature zahteva od nas spoznanja slovenskega jezika in literature. Bolj ko grožnje in nasilja bo izmenjava literarnih del doprinesla k zblizanju Italijanov in Slovencev, kar bo zmanjšalo politična nasprotstva in oživilo trgovske stike. Med slovenskimi podaniki Italije je začela procvitati književnost, ki je, kljub redkim iredentističnim ostem, prevzeta simpatij do Italije. Slovenec je, dr. Alojzij Res, ki je o priliki Dantejeve šeststoletnice izdal v Ljubljani krasno knjigo: Dante. Resova je tudi inicijativa za «Jadranski Almanah», ki nam do

* La Cultura, rivista mensile di filosofia, lettere, arte, diretta da Cesare de Lolis, prof. nella R. università di Roma. Leo S. Olschki, editore. Roma.

✕

Kronika.

✕

neke mere kaže literarno delovanje Slovencev v kraljevini Italiji. Ta almanah je v resnici eden najboljših, kar so jih doslej izdali Slovenci, čeravno njegov uvodni članek »Kultura in civilizacija« izživa na kritiko, ki od naše strani ne more biti brez vsakega nacijonalizma.» —

Tu citira avtor odstavke članka Janka Kralja, kjer govori o italijanskem narodu kot klasičnem primeru za ljudstvo velike kulture, a majhne civilizacije, potem nadaljuje doslovno: »Navedli smo ta odstavek pisatelja Janka Kralja, odstavke, ki dandanes ne odgovarja več dejanskim razmeram. Stoletja tuje nadvlade so dušila med nami kulturo in ovirala njeno razširjenje v ljudskih množicah. Vsceno pa je nekaj resnice v tem odstavku. Italijanska kultura se je vedno gibala v višjih, za vse lepo navdušenih krogih. Po svojem bistvu je aristokratska. Nasprotno je slovenska kultura začetniška (rudimentale) v svoji umetniški obliki in estetskem izrazu. To je resnično kultura kmetov in delavcev in zato se ne smemo čuditi, če srečamo, n. pr. v zgodovini pesništva, večkrat imena ponižnih (umili) duhovnikov, ki so bili, kakor je znano, najbolj vneti pionirji političnega in literarnega vstajenja slovenskega ljudstva.»

Ideja »kulture kmetov in delavcev« ni piščeva, ampak jo je Palmieri najbrž povzel iz člančiča J. Kralja, ki ugotavlja, da smo, kot narod majhnih kmetov in delavcev ponosni na to, da smo z lastnimi silami dvignili dragocene zaklade iz naše zemlje in zgradili slovensko kulturo.

V nadaljnjem odstavku navaja Palmieri nekaj literarnih mož slovenskih, pričenši z Valentinom Vodnikom, pri katerem podaja v dokaz njegove anakreontske muze v prozi prevod njegovega »Veselega hribčka«. Omenja še nadalje Antona Aškercu, ki ga imenuje »političnega barda« slovenskega ljudstva in prehaja končno na Gregorčiča, o katerem pravi, da mu gre z drjem. Francetom Prešernom prvenstvo na Parnasu slovenske lirike.

Nato sledi najobširnejši, a obenem najvažnejši del članka z obširnimi in dokaj točnim življenjepisom S. Gregorčiča, v katerem izkuša pisec tudi podati sintezo notranjega obraza pesnikove osebnosti in še v velikih, a izčrpnih potezah opis njegovega literarnega dela in pomena v slovenski književnosti. Pri sestavi tega dela članka se je pisec držal slovenskih virov, ki jih omenja pod črto, in sicer: Grafenauerjeve »Kratke zgodovine slovenskega slovstva«, J. Lovrenčičevega »Brstja iz vrta slovenskega pesništva« in Iv. Dornikove izdaje Gregorčičevih »Poezij«, I. del. Naslonil se je pa tudi na dr. J. Glonarjev spis »Simon Gregorčič«, ki je bil objavljen v Jadranskem almanahu za 1923. l. Izmed številnih Gregorčičevih pesmi, ki jih našteva v članku samem, navaja v dobesednem prozaičnem prevodu: »Mojo srčno kri škropite«, »Človeka nikar«, in prinaša na koncu popoln prevod »Soče«, o kateri pravi, da je najpopularnejša pesem med Slovenci, nekaj pesnikov politični testament, krik na zopetno pridobitev reke in nekaj strastno-čuvstven plaidoyer slovenskih pravic do nje. Opravičujejoč nekako politično ost v zadnjih verzih pesmi, piše doslovno: »To pesem o Soči podajamo v celoti. Poetske grožnje avtorja nas ne navdajajo s skrbjo. Soča je tudi sedaj lepa, poskočna in modra, kakor nam jo popisuje slovenski poet. Morda pa je zelena barva valov in vrhov, ki odsevajo v njej, postala temnejša, ker ni več ob njej meje sovraštva in nasilja, da bi jo ločila od nebesne modrine naše domovine in ker nam tudi daje prijateljstvo Slovencev, ki živijo v senci italijanske trikolore.«

Argus.

Urednikov »Imprimatur« 23. julija 1923.